

Baroul din București în anul Centenarului Marii Uniri

Când, la 30 septembrie 1831, logofătul dreptății Iordache Golescu dădea „Știință de Obște”, anunțând pe cei 22 de avocați orânduși pe lângă Divanurile din București, el făcea nu numai să ridice vechiul *vekilat* la rangul modern de avocatură, dar și semna actul de naștere al primului barou al țării, cel din Capitală și, implicit, al Baroului Român. Treizeci și trei de ani mai târziu, Legea privind organizarea corpului de avocați din decembrie 1864 mergea mai departe și instituționaliza pe deplin, în sens european, avocatura ca profesie și avocații ca profesioniști ai săi. Data de 24 iunie (1865), când s-a constituit primul consiliu de disciplină al Baroului de Ilfov, este serbată de atunci drept **Ziua avocatului român**.

Născut și afirmat ca *primus inter pares*, Baroul din București (de Ilfov, cum s-a numit inițial) a reprezentat, de-a lungul celor 187 de ani de existență modernă, nucleul în jurul căruia s-a organizat și manifestat profesia în România. Baroul de Ilfov, consiliul de disciplină și decanii săi au dat întotdeauna tonul în viața Corpului, reacționând la vicisitudini, corectând defectele și impunând exigențele progresului.

Inițiativele privind modificarea și perfecționarea legislației în domeniu, dialogul cu magistratura și ceilalți factori implicați în distribuirea dreptății, raporturile cu celelalte puteri ale statului ori contactul cu barourile lumii au pornit ori s-au făcut de aici.

Bara românească a strălucit începând de la București și radiind de aici în întreaga țară – maeștri precum: Aristide Pascal, Constantin Bosianu, G. Vemescu, D. Gianni, dintre cei mai vechi, Nicolae Titulescu, Take Ionescu, C.G. Dissescu, Toma Stelian, de la sfârșit de veac XIX și început de secol al XX-lea –, Istrate N. Micescu, „prințul avocaților români”, Dem. I. Dobrescu, Radu D. Rosetti, Petre Pandrea „din epoca de aur” interbelică, Paul Vlahide, Nicolae Cervenii, Victor Anagnoste din ultima jumătate de veac, fără a numi din generațiile de astăzi, spre a nu risca a greși prin omisiune, au purtat nemuritorul titlu de membru al Baroului de Ilfov (București).

Ei au impus o profesie și au ilustrat cu talent și inteligență arta oratorică națională.

Baroul din Capitală mai poartă și un alt semn de noblețe: acela de a fi înscris, în 1891, în rândurile sale pe Sarmiza Bilcescu, prima femeie avocat din Europa și prima licențiată și doctor în drept din lume (Paris, 1889).

Prin ei, profesia noastră a supraviețuit și s-a dezvoltat, și-a afirmat noblețea și utilitatea, virtuțile și importanța, indiferent de vicisitudinile vremurilor. Și, ca la orice moment aniversar, nu putem să uităm marii decani, de la acel Iordache Golescu, logofăt al dreptății și prim organizator al Corpului, continuând cu decanul-fondator Aristide Pascal, Mihail Antonescu, decanul-legiuitor care a impus legea din 1907, decanul-reformator Dem. I. Dobrescu, dintre cele două Războaie Mondiale, care a fost și primul președinte al Uniunii Avocaților din România, militant activ pentru solidaritatea și prestigiul breslei, maestrul maștrilor, Istrate N. Micescu, și până la cei din timpurile noastre, care au reînscris baroul și avocatura românească pe orbita sa adevărată, modernă și occidentală.

Avocații, în frunte cu cei ai Baroului din Capitala țării au fost cei mai numeroși dintre juriștii care au căzut pe câmpul de onoare al Războiului de reîntregire a neamului și printre primii care au militat la bara politicii și la cea a diplomației pentru înfăptuirea și recunoașterea internațională a Marii Uniri. Este suficient, credem, să menționăm, în acest context, numele avocaților politicieni și luptători pentru România mare: Take Ionescu, Nicolae Titulescu sau Mircea Djuvara, alături de mulți alții, ai barourilor din țară și provinciile realipite care au militat fervent pentru împlinirea acestui acest generos ideal.

Reeditarea lucrării *Istoria Baroului din București* se dorește, în acest context aniversar, prin amintirea unui trecut memorabil care merită invocat în judecarea prezentului, un modest omagiu a ceea ce a fost, cu speranța unui prezent, și mai ales a unui viitor tot atât de demn, deopotrivă al profesiei și al țării.

Prefață la ediția I

Istoria unei istorii

Ideea scrierii unei istorii a avocaturii române și a întâiului barou al țării, cel din București, este destul de veche.

Ea a apărut încă din primele decenii ale veacului al XX-lea, când, după o existență a profesiei, în sens modern, de câteva decenii, se considera că venise timpul a se însemna, pentru posteritate, momentele și evenimentele reprezentative din viața Corpului slujitorilor barei judiciare.

Așa se face că, în anii imediat următori Primului Război Mondial, în paginile presei judiciare apar primele apeluri de strângere și publicare a documentelor privind începuturile avocaturii și Baroului național. În cadrul unor rubrici precum *Pentru o istorie a Baroului*, *Din istoria de altădată*, *Cronica judiciară* ș.a., reviste ca *Palatul de Justiție*, *Tribuna avocaților*, *Curierul Judiciar*, prin grija și sub pana unor „cronicari” ca: Dem D. Stoenescu, Chiriță Vasilescu sau Al. Velescu, vedeau lumina tiparului primele liste de avocați, documente privind înființarea barourilor sau activitatea ulterioară a acestora.

La stăruința unor consilii și decani mai ambițioși, se realizează și publică istorii ale unor barouri (precum cea a Baroului de Dolj, 1928) și chiar regionale (*Istoria avocaturii în Moldova*, vol. I, până la 1880, 1938).

Din păcate, *primus inter pares*, Baroul de Ilfov nu a avut parte de o asemenea inițiativă care să ajungă la îndeplinire! Principala dificultate în acest sens: lipsa surselor de informare și documentare! Chiriță Vasilescu scria în revista *Palatul de Justiție* din februarie 1922: „Am căutat în arhiva Baroului de Ilfov ceva cu privire la primele tablouri de avocați, întocmite fie de decanate, fie de Ministerul de Justiție, dar n-am găsit nimic”. Totuși, presa interbelică a însemnat unele momente ale trecutului său, alături de cronica curentă.

Desigur, în perioada comunistă o asemenea problemă nu se putea nici măcar imagina! Văzută ca o cenușăreasă a justiției, ca un rău necesar, avocatura a trecut atunci prin momente dificile, și regimului politic totalitar nu-i făcea plăcere să-și amintească de ea, și cu atât mai puțin de gloriosul său trecut.

Amânată astfel post-1989, scrierea unei istorii a avocaturii române și a Baroului din București este pe cale să se împlinească. Asumându-mi această grea, dar onorată, trudă, am reușit să public în urmă cu câțiva ani (Editura Economică, București, 2000) o *Istorie a avocaturii române, de la origini până la Primul Război Mondial*, fiind în fază de definitivare volumul II, aferent perioadei următoare.

Două au fost comandamentele sub imperiul cărora am purces la această dificilă întreprindere: primul, adevărul că toate statele civilizate au o istorie bine stabilită și cunoscută a instituțiilor lor, inclusiv a avocaturii; următorul, mândria apartenenței la această veche și nobilă profesie.

În contextul acestor preocupări, parcă precum un semn al destinului și o poruncă a istoriei, în ziua de 28 aprilie 2006 (sărbătoarea creștină a *Izvorului Tămăduirii*), a venit rugămintea domnului decan Cristian Iordănescu de a scrie o istorie a Baroului București. A bătut la uși deschise, întrucât materialele documentare (atâtea câte există!) erau deja strânse, așa că am purces rapid la definitivarea lucrării.

Munca a fost dificilă, mai ales din cauza absenței, aproape totale, a documentelor de arhivă, fiind nevoit să reconstitui istoria breslei după informațiile cuprinse în Monitorul Oficial și presa juridică: *Gazeta tribunalelor, Dreptul, Palatul de Justiție, Curierul judiciar, Tribuna avocaților* ș.a. sau în alte surse istorice (memorii, depoziții orale ș.a.).

Toate piedicile au fost învinse de satisfacția descoperirii unui trecut glorios, de care trebuie să fim mândri, pentru că atestă, o dată în plus, apartenența noastră la istoria comună europeană-occidentală și deschide noi perspective asupra prezentului și viitorului care trebuie urmat.

Pentru că istoria Baroului român, în general, și cea a Baroului din Capitala țării, în special, constituie, prin contribuția avocaturii ca profesie la impunerea statului de drept și aportul maeștrilor barei la dezvoltarea societății și culturii românești, o parte importantă a istoriei moderne a țării.

Iar marile figuri ale trecutului, precum: Mihail Kogălniceanu, Take Ionescu, C.G. Dissescu, Nicolae Titulescu, Dem. I. Dobrescu, Istrate N. Micescu, I.Gr. Periețeanu și mulți alții reprezintă modele de neprețuit pentru avocații de azi și de mâine.

Desigur, ce am izbândit să surprind eu între copertile cărții nu reprezintă decât crâmpie dintr-un trecut mult mai dinamic și mai bogat. Important este că începutul a fost făcut și este suprema-mi satisfacție.

Ce și cât am reușit, rămâne să apreciați dumneavoastră, cititorii, parcurgând paginile de față.

Mircea Duțu, 24 iunie 2006

P.S.: Sub aspectul întinderii în timp, m-am mărginit să abordez perioada cuprinsă între origini și până la instaurarea regimului comunist, adică răstimpul în care avocatura și baroul au apărut și s-au afirmat în ritm natural. Desigur, în mod obiectiv, nu putem ignora și exclude din istoria profesiei, în ciuda vicisitudinilor istoriei, perioada dintre 1947 și 1989, dar apropierea temporală și pătimirile personale împiedică emiterea de judecăți istorice, definite și irevocabile.

În aceeași ordine de idei, perioada de după 1989 nu constituie istorie, ci contemporaneitate.

Prefață la cea de a II-a ediție

Din inițiativa și cu susținerea conducerii de azi a Baroului București, publicăm o nouă ediție, cea de a II-a, cu unele adăugiri, a *Istoriei Baroului din București*, ca un semn de prețuire a trecutului profesiei și de marcarea Centenarului Marii Uniri (1918), la înfăptuirea căreia avocații au adus o contribuție importantă.

Se dorește a se readuce, astfel, în memoria slujitorilor barei, cu precădere a tinerilor care îmbrățișează această nobilă profesie, repere ale tradițiilor naționale în domeniu, spre cunoașterea unei remarcabile pagini de istorie judiciară și națională, importantă în construirea și afirmarea culturii profesionale și sublinierea apartenenței naționale.

P.S.: Deși atât de des utilizat și reprezentând o „instituție” atât de respectată din toate timpurile și pretutindeni, termenul *barou* este arareori definit în dicționare și, respectiv, înțeles în adevăratele sale sensuri.

Într-un articol din *Gazeta tribunalelor* (de vineri, 31 ianuarie 1864) găsim următoarele explicații: „Barou se numește locul în jurul parchetului, închis printr-o bară de lemn unde sânt băncile advocaților ce au a discuta și a apăra o cauză. Acest cuvânt se întrebuințează și în înțelesul de ordinul advocaților. *Baroul* este pentru avocați ceea ce în antichitate era tribuna pentru oratorii Romei. El este câmpul unde se dezvăluie toată puterea elocinței judiciare spre a face să triumfe justiția și adevărul” (D.C. Heraclide).

*

* *

O propunere... istorică: Baroul în Constituție!

La puțin timp după înfăptuirea Marii Uniri (1918) și în perspectiva adoptării Constituției din 29 martie 1923, acad. Andrei Rădulescu (1880-1959), magistrat de carieră, distins istoric al dreptului, personalitate majoră a vieții juridice românești interbelice, ajuns între 1938-1940 Prim-președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție și ales în 1946-1948 Președinte al Academiei Române, făcea o propunere, pe cât de insolită, pe

atât de necesară într-o societate democratică, dar rămasă și astăzi în așteptarea împlinirii sale.

Pornind de la rolul tot mai important al Baroului, acest „auxiliar dintotdeauna al justiției”, în îndeplinirea obiectivelor puterii judecătorești și aspirațiilor de dreptate al societății și spre apărarea statutului său față de amenințările politice, savantul jurist considera necesar „să se înscrie în Constituție un text, după care Corpul avocaților va fi organizat prin lege și că pentru admiterea în acest corp să se ceară titluri universitare”¹.

De ce această „constituționalizare” a Baroului? Aceeași personalitate explica mai departe: „Astăzi Corpul e organizat prin lege și probabil că tot așa va fi organizat. Gândiți-vă, totuși, că într-o zi, un legiuitor, vrând să scape de barou, desființează legea, iar peste 3 zile hotărăște printr-un decret că au dreptul să fie advocați toți aceia care au 4 clase secundare sau și cu 4 primare. Așa s-ar zice că pretind interesele democrației, care n-ar mai putea suferi pe cei cu prea multă carte. Nici un text nu ar opri această voință a puterii legiuitoare, instanțele ar trebui să o respecte...”

Deși de atunci a trecut aproape un secol, propunerea și considerațiile care au stat la baza formulării sale își păstrează neștirbită valabilitatea. Mai întâi, riscul marginalizării rolului baroului, al avocatului în genere, chiar în epoca în care dreptul la apărare a devenit „sacrosanct” și se bucură de garanții (procedurale) aparent nemaiîntâlnite până acum persistă și se manifestă sub forme mai insidioase și chiar mai periculoase. „Politicul” și mai ales sub formele sale totalitare de manifestare a reprezentat dintotdeauna o amenințare și văzând în Barou, în libertatea și independența sa un „dușman” neîmpăcat a acționat pentru slăbirea statutului și discreditarea sa. Un alt adversar al Baroului a fost ambiguitatea legislativă și interpretarea abuzivă a legii care au născut experiențe aberante precum cea a „baroului zis constituțional” de la noi.

Or, prezența în chiar legea fundamentală a țării a baroului, în formula arătată de Andrei Rădulescu sau una mai elaborată și adecvată momentului istoric, ar spori garanțiile dreptului la apărare și ar contribui la efectivitatea sa.

O propunere pe care din asemenea motive înțelegem să o reiterăm și să o susținem și în contextul marcării Centenarului desăvârșirii statului național unitar român modern, ca un semn al consolidării vieții democratice și maturizării valorilor sale definitorii.

¹ Andrei Rădulescu, *Puterea judecătorească*, Institutul Social Român, Noua Constituție a României, Ed. Cultura Națională, București, 1922, p. 213.

Introducere

○ Nașterea și afirmarea unei profesii

Puține profesii se pot mândri precum avocatura cu faptul ca nașterea lor să fie legată de dialogul dintre om și Dumnezeu și să fie consemnată în chiar Cartea Cărților, respectiv Biblia, mai precis în Vechiul Testament. Primul avocat din istorie rămâne astfel Avraam care, adresându-se lui Dumnezeu, Ce îi dăduse cuvântul înainte de a lua o hotărâre privind pedepsirea Sodomei și a Gomorei, a rostit prima pledoarie, rămasă unică, în privința limitelor vinovăției umane și disponibilităților iertării divine. De atunci, dreptul la apărare și la asistența unui apărător profesionist constituie o trăsătură comună oricărei societăți civilizate. În căutarea adevărului (atât de relativ!), această atât de omenească, dar și divină profesie a jucat un rol esențial, asigurând, după posibilități, un echilibru între acuzare și apărare, între injustiție și dreptate.

○ 1. Inspirația divină. Primul avocat. Avraam mijlocește pentru Sodoma și Gomora

Episcopul de Chartres, Sf. Yves (sec. al XII-lea), considera că rădăcinile avocaturii urcă până spre primii oameni (în sens biblic) pentru că „Adam fiind izgonit din Rai, vorba divină în *miserericordia* sa, a pledat în fața lui Dumnezeu, pentru a apăra posteritatea neamului omenesc”.

Primul apărător (avocat) consemnat în istorie rămâne însă Avraam din cartea *Genezei* (capitolul 18 „Avraam primește pe Sfânta Treime la Stejarul Mamvri”), care a mijlocit pentru Gomora și Sodoma, ajunse în mare plângere înaintea Domnului. Pogorât să cerceteze zvonul despre păcatul nespus de greu în care căzuseră cele două cetăți, Dumnezeu are un dialog cu Avraam, cu intenția de a-l avertiza, spre a părăsi locurile predestinate blestemului și pedepsei divine.

Asistăm, de fapt, la prima ședință de judecată cunoscută din istorie: la „Strigarea” împotriva celor două cetăți, pentru „păcatul lor cumplit de greu”, Creatorul pornește o cercetare, spre a vedea „dacă în adevăr au lucrat în totul după zvonul venit până la Mine; și dacă nu va fi așa, voi ști”. Așadar, respectarea, în termeni moderni, a prezumției de nevinovăție și, în plus,

garantarea dreptului fundamental la apărare. Având cuvântul în aflarea adevărului, Avraam intră în istorie ca primul avocat cunoscut. Iar intervenția sa rămâne nu numai prima, ci și una dintre cele mai frumoase pledoarii care s-au rostit vreodată.

Avraam s-a apropiat, și a zis: „Vei nimici Tu oare și pe cel bun împreună cu cel rău?”

Poate că în mijlocul cetății sunt cincizeci de oameni buni: îi vei nimici oare și pe ei, și nu vei ierta locul acela din pricina celor cincizeci de oameni buni, care sunt în mijlocul ei?

Să omori pe cel bun împreună cu cel rău, așa ca cel bun să aibă aceeași soartă ca cel rău, departe de Tine așa ceva! Departe de Tine! Cel ce judecă tot pământul nu va face oare dreptate?

Și Domnul a zis: „Dacă voi găsi în Sodoma cinzeci de oameni buni în mijlocul cetății, voi ierta tot locul acela din pricina lor”.

Avraam a luat din nou cuvântul, și a zis: „Iată, am îndrăznit să vorbesc Domnului, eu care nu sunt decât praf și cenușă. Poate că din cinzeci de oameni buni vor lipsi cinci: pentru cinci vei nimici Tu oare toată cetatea?”

Și Domnul a zis: „N-o voi nimici, dacă voi găsi în ea patruzeci și cinci de oameni buni”.

Avraam I-a vorbit mai departe, și a zis: „Poate că se vor găsi în ea numai patruzeci de oameni buni”. **Și Domnul a zis:** „N-o voi nimici pentru cei patruzeci”.

Avraam a zis: „Să nu te mânie, Doamne, dacă voi mai vorbi. Poate că se vor găsi în ea numai treizeci de oameni buni”. **Și Domnul a zis:** „N-o voi nimici, dacă voi găsi în ea treizeci de oameni buni”.

Avraam a zis: „Iată, am îndrăznit să vorbesc Domnului. Poate că se vor găsi în ea numai 20 de oameni buni”. **Și Domnul a zis:** „N-o voi nimici pentru cei douăzeci”.

Avraam a zis: „Să nu Te mânie, Doamne, dacă voi mai vorbi numai de data aceasta. Poate că se vor găsi în ea numai zece oameni buni”. **Și Domnul a zis:** „N-o voi nimici, pentru cei zece oameni buni”.

După ce a isprăvit de vorbit lui Avraam, Domnul a plecat. Și Avraam s-a întors la locuința lui (Geneza 18, 20-33).

Avraam s-a sculat a doua zi dis-de-dimineată și s-a dus la locul unde stătuse înaintea Domnului.

Și-a îndreptat privirile spre Sodoma și Gomora și spre toată câmpia; și iată că a văzut ridicându-se de pe pământ un fum ca fumul unui cuptor.

Când a nimicit Dumnezeu cetățile Câmpiei, Și-a adus aminte Avraam; și a scăpat pe Lot din mijlocul prăpădului...”

(*Geneza* 19, 27-29). Așadar, negăsindu-se cel puțin zece oameni buni, singurul fiind Lot, acesta a fost salvat, împreună cu cele două fiice ale sale.

Aceasta este legenda biblică, iar dincolo de faptele sale concrete rămâne simbolul dreptului la apărare și speranța triumfului binelui.

○ 2. Manifestare profană

Ca deprindere omenească, originile avocaturii se pierd în negura istoriei umane. Primele manifestări ale acestei profesii și întâii săi reprezentanți nu pot fi identificați precis în timp și spațiu. Conform unei formule larg acceptate a celebrului jurisconsult D’Agnesseau, din 1751, avocatura și avocații sunt „tot atât de vechi precum magistrații și tot atât de nobili ca și virtutea”.

Totuși, sursele istoriei înregistrează drept locuri de naștere civilă a profesiei cele două cetăți reprezentative ale Antichității, Grecia și Roma.

➡ 2.1. Solon întemeietorul

Istoria înregistrează pentru prima dată instituția avocaților la Atena, unde elocința era situată în fruntea artelor. Legea lui Solon impunea fiecărui cetățean să se apere el însuși în fața Tribunalului poporului. Totuși, de multe ori, se prefera ca această sarcină destul de dificilă să fie încredințată unui orator politic, cunoscător al reglementării lor juridice ale timpului. Și aceasta dintr-un îndoit punct de vedere.

Pe de o parte, se spune că Solon, scriind și legile cam nelămurit și cu puțință de tălmăcire în mai multe feluri, a mărit puterea judecătorilor, dar a sporit și căutarea unor persoane calificate pentru reprezentarea intereselor împicinatilor în procese. Pe de alta, recursul la un orator de talent și succes facilita atingerea scopului urmărit.

În acest mod, marii oratori politici au devenit, prin forța lucrurilor, avocați mai înainte chiar ca profesia ca atare să existe. Treptat, apărarea calificată s-a transformat și ea într-o profesiune și s-a format prima școală a

baroului, iar printre primii avocați s-au numărat personalități precum: Pericle, Sofocle, Eschil, Lisicus, Demostene.

De altfel, marele reformator și legislator Solon a fost cel dintâi care a stabilit primele reguli referitoare la formarea și disciplina baroului, precum și condițiile în care noua profesie se putea exercita.

Așadar, în condițiile în care fiecare putea să-și apere singur cauza (mai ales că la greci elocința era o calitate populară), iar recurgerea la ajutorul unui orator de profesie, un lux, primii avocați astfel recrutați nu primeau o răsplată materială pentru munca lor și se ocupau foarte puțin de chestiuni private și mai mult de probleme politice. Ca atare, meseria de avocat era considerată și practică numai ca mijloc de a se face cunoscut, de publicitate și, pe cale de consecință, de a-și constitui o clientelă politică menită să asigure accesul la funcții și onoruri publice. Baroul devenise astfel o „pepinieră” pentru viitorii oameni politici, conducători ai poporului, fapt pentru care și profesia de avocat era considerată ca una dintre cele mai nobile și mai respectate cariere, cunoscând perioada sa de cea mai frumoasă glorie, care avea să se răsfrângă benefic asupra dezvoltării ulterioare a profesiei.

Spre deosebire de situația de mai târziu, inițial, avocații nu pretindeau și nu obțineau avantaje materiale, nu erau plătiți cu bani, ci răsplătiți cu cele mai înalte funcții publice, așa încât însuși termenul de onorariu provine de la onoarea de care se bucurau.

Desigur, situația s-a schimbat treptat, odată cu extinderea activității spre zona afacerilor private astfel că, în ultimele decenii ale vechii Grecii apare practica plății onorariului pentru serviciile prestate de avocați.

Deși era considerată una dintre podoabele grecilor, elocința nu era întotdeauna necesară pentru câștigarea proceselor. Așa, de pildă, o curtezană acuzată de crimă de impietate era apărată de Hyperide. Văzând că era pe cale să piardă procesul, el „*îi ceru să se apropie, îi rupse vâlul fără să spună nimic*”. Ea a fost absolvită. Se numea Phryne.

Totuși, pentru a sintetiza concepția vremii despre lege și necesitatea respectării ei, să ne amintim de procesul lui Socrate și de atitudinea marelui om de spirit față de justiție și hotărârile ei. Așadar, Socrate este condamnat la moarte prin consumarea paharului de cucută.

Într-una dintre diminețile premergătoare execuției, discipolul său Criton îi propune să evadeze, salvând astfel o inestimabilă valoare spirituală și evitând consecințele ireversibile ale unei grave erori umane. Spre